

C ntenárium és csúcstalálkozó

Százéves a New York Public Library

Kiss Jenő

Alapítása századik évfordulóját egyéves eseménysorozattal ünnepelte a világ legnagyobb könyvtári rendszere, a New York Public Library. Noha kellő figyelem jutott az elmúlt száz év eseményeire, eredményeire és történetére a könyvtár – mindenütt olvasható jelszava szerint – második évszázadát ünnepelte: a jövőre készült a jubileumi ünneppsorozat szinte minden eseményével.

Jubileumi ünnepek

Az ünnepek 1995. május 20-án egész napos rendezvénnyel kezdődtek. A „századik születésnap” programjában világhírű művészek, írók léptek fel, 20 néptánc és zeneegyüttes képviselte a világkultúra sokszínűségét, este fény- és hangjáték mutatta be a könyvtár múltját, jelenét és jövőjét az 5. sugárút és a 42. utca sarkán álló oroszán szobrok őrizte központi épület előtt, amely azután ünnepi hangversennyel és az új díszvilágítás bemutatásával zárult. Május 22-én 1000 személyes díszvacsorát adtak a könyvtár nagy olvasótermében azoknak, akik áldoztak a könyvtár gyűjteményének gyarapítására. Ötórás TV-műsor, valamennyi New York-i újság vezér-

cikke köszöntötte a világ legnagyobb, páratlan könyvtári rendszerét, amely nélkül New York városa elképzelhetetlen és amely a legfontosabb alkotó intézménye a világváros kultúrájának. (A felsőfokú jelzők nem a beszámoló írójának megbocsátható szakmai elfogultságából származnak, a méltató újságcikkek és nyilatkozó tudósok-írók szavaiból vett idézetek.)

Az egész éven át folytatódott események szinte felsorolhatatlanok. Ízelítőül csak néhány példa. A kiállítások közül feltétlenül megemlíten-dő az emberi kommunikáció történetét az ékírás-tól a World Wide Web-ig bemutató „*The Global Library* <http://WWW.nypl.org>” című, és a „*The Hand of the Poet: Original Manuscript by 100 Masters*” című, amely a világirodalom 100 nagy költőjének – a könyvtár gyűjteményében lévő – kéziratát mutatja be, két részletben (John Donne-tól T.S. Eliotig és E.E.Cummingstól Julia Alvarez-ig). Mindkettő még mindig látogatható.

A „*Books of the Century*” a központi gyűjtemények és a fiókkönyvtárak könyvtárosainak véleménye alapján azt a 160 könyvet mutatta be, amelyek meghatározó szerepet játszottak az elmúlt 100 év történetében, amelyek befolyásolták az eseményeket, bemutatták az új világot, vagy egyszerűen csak szórakoztatták az emberek millióit. A kiállítás egyaránt tartalmazta az irodalom és tudomány, a politika és közgazdaságtan klasz-szikus műveit, valamint a legjelentősebb bestsellereket, felbecsülhetetlen értékű első kiadásokat és ronggyá olvasott kölcsön-könyvtári példányokat. Anyagát (nemcsak a szerzők és könyvek cí-mét, hanem az egyes művek rövid ismertetőjét és szerzője bemutatását mindössze egy-egy olda-lon) a könyvtár az Oxford University Press-szel közösen könyvalakban is közreadta.

Az ünnepi kiadványok közül ezen kívül feltét-lenül említendő a NYPL tudományos folyóiratá-nak, a *Biblionnak* az a két száma (3. kötet 1. és 2. sz.), amely a könyvtár és gyűjteményeinek törté-netével kapcsolatos, valamint módszertani jelle-gű tanulmányokat közöl. (A kiállítások között is volt hasonló, amely szintén belső, szakmai kér-déssel foglalkozott, ti. a központi könyvtár építé-sének történetét mutatta be.)

Nem hagyható említés nélkül a 82 fiókkönyv-tárban a jubileumi évben rendezett (összesen több mint 25 000) kiállítás, előadás, filmvetítés, meseóra, öregek, illetve gyermekek találkozója stb., amelyeknek nagy része ugyancsak a cen-tenárium jegyében történt. E hatalmas számhoz

tudni kell, hogy az Egyesült Államokban, így New York-ban is ismeretlen a mi művelődési házainkhoz hasonló intézmény, mindenütt a könyvtárak töltik be a közösségi házak funkcióját. Ennek megfelelően becsülik is őket.

A világ könyvtári vezetőinek csúcstalálkozója

A jubileumi rendezvénysorozat egyik legfontosabb eseménye az a kétnapos konferencia volt, amelyet „a világ könyvtári vezetői csúcstalálkozója”-nak neveztek, és amelyre öt kontinensről 26 ország 50 könyvtárigazgatójával együtt e beszámoló íróját is meghívták. Jelen volt 22 nemzeti könyvtár igazgatója (köztük az angol, a francia, a német, a spanyol, az indiai, az ausztrál, a kenyai, a mexikói, a brazil, az argentin, a belga, a kanadai, a dán, az izraeli, az orosz, az USA-beli), 22 nagyvárosi könyvtár vezetője (a házigazdákon kívül az Egyesült Államokból Chicagó, Los Angeles, Cleveland, Boston, San Francisco, Philadelphia, Európából Brüsszel, Koppenhága, Hannover, Hága, Glasgow, Stockholm, Budapest, továbbá Torontó Kanadából), olyan nagy egyetemi könyvtárak igazgatói, mint a Yale, a Berkeley, Bodleiana, a japán parlament könyvtár, a vatikáni könyvtár igazgatója, a IFLA elnöke, nagy számítógépes cégek, nagy alapítványok képviselői.

A konferencia – mint azt *Paul LeClerc*, a rendező könyvtár elnök-igazgatója hangsúlyozta – az első volt a maga nemében, és összetételét, a résztvevők által képviselt gyűjteményeket tekintve alkalmas a világ könyvtárügyének képviseletére, témáját tekintve pedig – még akkor is, ha az igen korlátozott időben szükségképpen csak a legáltalánosabb kérdések felvetésére volt mód – történelmi jelentőségű. Megrendezésével az volt a szervezők célja, hogy személyes és intézményközi kapcsolatokat teremtsen egy globális könyvtárvezetői közösség létrehozása érdekében.

A konferencia témája ugyanis a 21. századra szóló könyvtári stratégiák világméretű összehangolása volt. Négy altéma köré rendezve mindvégig arról volt szó, hogy mi legyen a könyvtárak globális stratégiája a 21. századra, hogyan tudják minél jobban felhasználni az információs technika fejlődéséből adódó lehetőségeket annak érdekében, hogy állományukat a használók minél nagyobb köréhez juttassák el, hatékonyabban

használják fel. Szükségképpen a legáltalánosabb kérdésekről esett szó, hiszen a rendelkezésre álló idő kemény korlátokat szabott a hozzászólóknak. Harminchét előre felkért hozzászóló közül a 4 altéma bevezetője kapott 8-10 percet, a többiek szigorúan 3 percbe voltak kénytelenek beleszorítani mondanivalójukat, és ezalatt – a felkérésnek megfelelően – be kellett mutatni a képviselt régió könyvtári helyzetét, fejleményeit az utóbbi években, és arról is szólniuk kellett, hogy mit tekintenek legfőbb tennivalójuknak a 21. századra készülve.

A tanácskozás első ülészakájának vitaindítóját – amely az egész konferencia alaphangját adta – *Paul M. Horn*, az IBM fejlesztésért felelős elnökhelyettese tartotta. Elmondta, hogy az utóbbi 25 évben többet fejlődött az információtárolás és -szétsugárzás, mint a megelőző egész történelemben, és a következő 25 évben még többet fog. Tíz éven belül a világ legnagyobb információs raktárának, a Library of Congressnek a teljes anyaga el fog férni egy penny nagyságú lemezen. Beszélt arról, hogy a példátlan változások a gyorsabb technológia, a nagyobb kapacitások és az információk túltermelése összekapcsolásának eredményeként jöttek létre. Megjósolta, hogy az információtárolás költségei a jelenlegi arányban, évi 40%-kal fognak csökkenni továbbra is. Növekvő szerepet tulajdonított a könyvtárosoknak mint közvetítőknak, akiknek meg kell találniuk a sajátos információkat az adatok burjánzó áradatában. Beszélt arról, hogy az Internet és a web használói számára milyen gondot jelent a minőségi kontroll hiánya. Döntőnek látta a könyvtáros szerepét az információk és használók közötti kapcsolat megteremtésében. A hozzászólók kifejezték azt a meggyőződésüket, hogy a könyvtárak túl fogják élni a technika „támadását”, illetve össze fogják „házasítani” a technikai fejlődést a múlttól, a jelenről és a jövőről szóló információkkal. Persze az új technológia is okoz gondokat, illetve új hangsúlyt ad az eddig is létezőknek. Újra kell gondolnunk gyarapítási gyakorlatunkat – mondta a clevelandi városi könyvtár igazgatónője, *Marilyn Gell Mason*, akik máris többet költenek elektronikus információhordozókra mint könyvbekészítésre. Használók örömmel fogadják ezt, szívesen használják ezeket az információhordozókat, de ugyanakkor sokan veszik igénybe a hagyományos könyveket is. Többen hangsúlyozták a kötelempéldány-szolgáltatás, a szerzői jogvédelemmel kapcsolatos gondok, a raktározási és ál-

lományvédelmi feladatok növekvő súlyát és azt, hogy nemcsak a könyvtárosokat, hanem az „olvasókat” is meg kell tanítani az elektronikus úton közvetített információk kezelésére.

A második ülészen – amelyet *Brian Lang*, a British Library igazgatója vezetett – körképet kaptunk arról, hogy a világ különböző régióiban milyen a könyvtárak helyzete, és hogyan készülnek a 21. század feladataira. Összesen 15 „háromperces” hozzászólás – köztük a kelet-európai régió képviselőjében a szentpétervári orosz nemzeti könyvtár igazgatója és e sorok írója – igyekezett számot adni a világ könyvtárügyének perspektíváiról, mint az ülészen címe mondta. Általános gondként jelentkezett (még a gazdag Észak-Amerikában is) a közművelődési könyvtárakban a pénzügyi megszorítások nyomasztó volta, az igény a modern információhordozók iránt, a fejlődő országokban a szegényes kommunikációs technika, a számítógépes „analfabétizmus” még a fejlett országokban is.

A könyvtárak új társadalmi szerepéről szolt a harmadik ülészen, amelynek vitaindítóját *Andrew Miller*, a glasgowi városi könyvtár igazgatója tartotta, és amelyen nyugat-európai és észak-amerikai nagyvárosi könyvtárigazgatók szoltak hozzá. Részen egybehangozóan megerősítették annak szükségét, hogy a könyvtárak folytassák szerepüket mint az információ, a művelődés és a szórakoztatás intézményei, részen pedig annak adtak hangot, hogyan újítsák meg a hagyományos könyvtári feladatokat, hogyan vállaljanak új szerepeket pl. a gyerekek könyvtári ellátásában, illetve a fejlett országokban mint a gazdasági fejlődés intézményei.

A záró, negyedik ülés a globális könyvtár finanszírozásának kérdéseivel foglalkozott *William G. Bowen*, a Mellon Alapítvány elnökének vitaindítója alapján. Több nagy egyetemi könyvtár igazgatója szolt itt arról, hogy az állomány intenzív használata a konzerválást és a megőrzést teszi az egyik fő feladattá, hogy a legkülönbélebb források igénybevétele szükséges a növekvő, az elektronikus forradalom által indukált tennivalók (pl. a retrospektív konverzió) elvégzéséhez.

A konferencián nagyszámú vendég vett részt (egyetemi emberek, újságírók, kormánytisztviselők, társadalmi szervek vezetői stb.), és levélben üdvözölte *Bill Clinton*, az USA elnöke.

SIBL – a jövő könyvtára

A konferencia időtartama alatt módunk volt látni a maga valóságában is a jövő, a 21. század könyvtárát. Április 26-án mutatták ugyanis be a konferencia résztvevőinek, a nagyközönségnek egyébként május 2-án – a centenáriumi év utolsó eseményeként – átadott új központi gyűjteményt, a Természettudományos, Műszaki és Üzleti Könyvtárat (Science, Industry and Business Library, rövidítve SIBL). A New York Public Library (NYPL) 1911-ben épült „oroszlános” központi könyvtára, az 5. sugárút és a 42. utca sarkán a jövőben a humaniorák és a társadalomtudományok gyűjtő- és szolgáltatóhelye lesz. Itt maradnak továbbra is a térkép, a helytörténeti, a zsidó, a szláv és balti (ebben van a magyar anyaguk is), a keleti osztályok és a különgyűjtemények (pl. a ritkaságok, kéziratok stb.), és ez ad helyet a könyvtár nagy rendezvényeinek, kiállításainak. Központi, kutatási, ha úgy tetszik tudományos gyűjtemények még az előadóművészetek, a színház, a zene, a tánc 8 millió egységből álló gyűjteménye a Lincoln Centerben, valamint a fekete kultúra 5 millió egységet őrző Schomburg Kutatási Központja a Harlem területén. Mellette, hat utcasarokkal odébb, a volt Altman épületben most létrehozták újabb központi egységüket, a SIBL-t.

Ez a központi könyvtár „másik” fele és 15 000 m²-en, 1,2 milliós állománnyal, 50 000 kötetes kölcsönzési, 60 000 egységből álló szabadpolcos kézikönyvtárral, 110 000 periodikával várja a használókat. Az új könyvtárban 500 használót tudnak egyszerre leültetni, és mindegyik helyen bekapcsolható az olvasó saját laptop számítógépe a NYPL Web szerverén keresztül az Internethez. Száz munkahelyes elektronikus tájékoztatási központ teremt összeköttetést nemzetközi és hazai adatbázisokkal, a hálózatba kapcsolt CD-ROM-okkal éppúgy, mint az Internettel (beleértve a WWW-et), elektronikus újságokkal és online szolgáltatásokkal, többszáz elektronikus információs forrással. Külön 30 férőhelyes oktatóteremben tanítják az olvasókat az elektronikus információhordozók használatára. Természetesen itt is épp úgy hozzáférhető a NYPL központi számítógépes katalógusa (CATNYP), amely

1972 óta tartalmazza a tudományos gyűjtemények állományát (az 1972-ig gyűjtött állomány 800 kötetes nyomtatott katalógusának retrospektív konverziója most folyik), mint a 82 fiókkönyvtár teljes állományát (sőt azt is, hogy mi van éppen a polcon) tartalmazó, 1995-ben elkészült számítógépes katalógus (LEO). Egyébként valamennyi fiókkönyvtárban is hozzáférhetők mindezek az online katalógusok, és mindegyikben lehet kapcsolódni az Internethez. A SIBL-ben működik egy tanácsadó iroda kisvállalkozóknak, valamint – egyetlen térítéses szolgáltatásként – a NYPL Express, amelyen 24 órán keresztül egyének és cégek dokumentum másolatokat és kutatási segítséget rendelhetnek.

Közcélok és magánalapítványok

A SIBL 100 millió dolláros költséggel készült (84 az építésre, 16 a működtetésre ment) állami, városi és magánforrások összefogásával. Ez utóbbi jelentőségére utal, hogy pl. az IBM 500 személyi számítógépet adott ajándékba, de volt olyan támogató, aki egyedül 12,5 millió dollárt áldozott erre a könyvtárra. (Az elkészült könyvtár valamennyi termében felirattal jelezték, hogy kinek a támogatásából jött létre és így minden egyes termet elnevezték valakiről.) A magán, illetve vállalati adományok meghatározó jelentőségűek a könyvtár fenntartásában. A NYPL éves jelentése apró betűvel szedve, 15 oldalon sorolja fel azokat a támogatóit, akik legalább 1000 dollárral támogatták 1995-ben a könyvtárat.

A New York Public Library egyébként alapítvány formájában jött létre. Ma is nevében viseli, hogy az Astor, Lenox és Tilden alapítványok alkotják a könyvtárat. A két korábbi magángyűjtemény (az Astor és a Lenox) 1895. május 23-án egyesült a Tilden alapítvánnyal, (ennek az eseménynek a századik évfordulóját ünnepelték most) egy nyilvános városi könyvtár létrehozása céljából. 1901-ben Andrew Carnegie 5,2 millió dolláros, 39 fiók létrehozására szánt adományával egészült ki az alapítvány, illetve kötött arra szerződést a város a városi könyvtárral. Ez a ketősség, a magán és közpénzek kombinált felhasználása a könyvtárak létesítésére és fenntartására mindmáig megmaradt. A főkhálózat fenntartási költségeinek (1995-ben 98 millió dollár) 68%-át a város, 11%-át New York állam, illetve a szövetségi kormány fedezte, mindössze 3%-át adták a magánadományok. Majdnem fordított a helyzet a központi gyűjtemények esetében. Az 1995. évi fenntartási költségek (96 millió dollár) 28%-át fedezte a város, az állam és a szövetségi kormány, 32%-át pedig a magánadományok. Még nagyobb a magánadományok jelentősége és aránya – mint azt a SIBL-nél láttuk – a beruházások, létesítések esetében.

A NYPL mindenestre a legnagyobb közcélú magánalapítvány, amely az elmúlt száz évben páratlan fejlődést ért el. Ezalatt jött létre az összesen 51 millió egységet tartalmazó gyűjtemény-együttes, amelyben 3575 alkalmazott szolgálja ki (mindmáig ingyenesen!) a 2,1 millió beiratkozott olvasót, 1995-ben 12 millió alkalommal keresték fel a könyvtárat, 3,3 millió egységet használtak helyben és 11,5 milliót kölcsönöztek.

Volt mit ünnepelniük a New York-i könyvtárosoknak.

EGYSÉGES AUTHORITY FILE-T (besorolásiadat-jegyzéket) szervez a Library of Congress és a British Library. Az Anglo-American Authority File (AAAF) létrehozása 3 szakaszban történik. - 1. Kurrens egyeztetés: a BL

1996 márciusától kezdve letölti az LC authority file-ját saját dokumentumleírási rendszerébe s az új dokumentumok leírásában az itt talált névformákat alkalmazza, amikor viszont új névformát kell rögzítenie, azt átadja az LC-nek is. - 2. Közös authority file: összekapcsolják a két adatbázis azonos rekordjait 1966 októberére. - 3. Retrospektív egyeztetés: ha egy adat már mindkét adatbázisban szerepel, akkor amerikai formája kerül be az AAAF-be. Ez a fázis azonban hosszúra nyúlik, s ellenőrizni kell, hogy az eljárás nem megy-e az adatbázis minőségének rovására. Már megállapított névformáinak a módosítását egyelőre nem tervezi a BL.

(*Select. National Bibliographic Service Newsletter, 1996, tavasz.*)